

22 Тамыз
Сейсенбі,
2023 жыл

uil-gazet@mail.ru

Газет 1930

жылдың
қараша айынан
бастап шығады

ОЙЫЛ

«СПОРТ - ДОСЫҢ, СЕРІГІҢ!»

ӘР ЖЫЛ САЙЫН ЕЛІМІЗДЕ ТАМЫЗ АЙЫНЫҢ ҮШІНШІ ЖЕКСЕНБІСІНДЕ СПОРТ КҮНІ АТАЛЫП ӨТЕДІ. АУДАНДЫҚ СПОРТ МЕКТЕБІНІҢ АЛАҢЫНДА «СПОРТ ДОСЫҢ, СЕРІГІҢ!» АТТЫ ТАҚЫРЫППЕН СПОРТ КҮНІ КЕҢ КӨЛЕМДЕ МЕРЕКЕЛІК ШАРАЛАРМЕН ҰШТАСТЫ. АЙТУЛЫ ШАРА АЛДЫМЕН СПОРТШЫЛАРДЫҢ ВЕЛОШЕРУІМЕН БАСТАЛДЫ.

Денсаулық саябағынан балалар-жасөспірімдер спорт мектебіне дейін жүріп өткен аудан тұрғындары бұқаралық спортқа деген құрметі мен ыстық ықыласын велошеру арқылы білдірді. Әрі қарай спорт мектебі алаңындағы мәдени-көпшілік шара марапатқа ұласты. Аудан әкімі Асқар Қазыбаев барша спортшыларды кәсіби мерекелерімен құттықтап, ауданның намысын қорғап, облыстық, республикалық дода-ларда топ жарып жүрген спорт саңлақтары мен жаттықтырушы-ларына, спорт ардагерлеріне, бұқаралық спорттың дамуына сүбелі үлес қосқан азаматтарға, спорт жанашырларына алғыс хаттарын табыстады. Спорт-

тың әр түрінен жеткен жетістіктері үшін барша спортшыларға осы жолда төккен маңдай тер, еңбектеріне ризашылығын білдірді. Одан бөлек жастар арасында спорт саласын дәріптеп, оның дамуына өзіндік үлесін қосып жүрген жандарға, олардың ата-аналарына алғыс хаттары мен естелік сыйлықтарын табыс етті. Ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуына айрықша үлес қосқаны үшін «Ауданға сіңірген еңбегі» төсбелгісімен спорт ардагері Болат Бекетаев наградталса, бұқаралық спорттың дамуына қосқан зор үлесі үшін облыстық дене шынықтыру және спорт басқармасының басшысы Евгений Гончаровтың Алғыс хатымен

аудандық балалар-жасөспірімдер спорт мектебінің волейбол бөлімінің жаттықтырушысы Райымбек Құрманғазин, Айбат Қарабай, Рахат Бақдаулетов, аудандық балалар-жасөспірімдер спорт мектебінің гір бөлімінің жаттықтырушысы Нұрсқан Серсенғалиев марапатталды. «Қазақстандық салалық мәдениет, спорт, туризм және ақпарат қызметкерлерінің кәсіптік одағы» қоғамдық бірлестігінің облыстық филиалының Құрмет грамотасымен балалар-жасөспірімдер спорт мектебінің жаттықтырушысы Шәрбат Болатова марапатталды. Әрі қарай жиылған көпшілік Ш.Бекмұхамбетова атындағы мектеп-гимназиясының дене шы-

нықтыру пәнінің мұғалімі Ержан Нұрқасовтың нұсқауы бойынша қаратз до шеберлерінің спорттық көрсетілімін тамашаласа, мерекелік шара соңы Ойыл, Қаракемер, Ақшатау ауылдық округі өнерпаздарының «Ауыл кеші көңілді» концерттік бағдарламасына ұласты. **Р.С Осы күні дәстүрлі садақ атудан қайырымдылық турнирі өтті. Жарыс барысында қайырымдылық жөшігі орнатылып, көрермендер мен спортшылар шараға ақшалай үлес қосты. Турнирден түскен қаржыға спортшыларымыз 3 оқушыға мектеп құралдарын табыстады.**

Гаухар АЛЕКСЕЕВА,
Ойыл селосы.

«Қазақстан Республикасының Президенті туралы» Қазақстан Республикасы Конституциялық заңының 17 және 21-баптарына сәйкес және қоғамды одан әрі демократияландыру, елде жүргізіліп жатқан реформалар туралы халықты хабардар ету, жергілікті атқарушы органдардың ашықтығын, жауапкершілігін, есептілігін арттыру мақсатында аудан әкімінің әр ауылда, кентте, ауылдық округте, аудандық маңызы бар қалада тоқсан сайын кемінде бір көшпелі кездесуін өткізу туралы Қазақстан Республикасының Президенті Қ. Тоқаевтың 2022 жылғы 3 наурыздағы № 826 қаулысына сәйкес аудан әкімі Асқар Қазыбаев Қайыңды, Сарбие, Қараой, Ш.Берсиев атындағы ауылдық округінің тұрғындарымен кездесті. Кездесуде аудан басшысы ауданда атқарылған жұмыстармен қатар «Ауыл амана-

ты» жобасын түсіндіріп, тұрғындарды жобаға қатысуға шақырды. Ең алдымен аудан басшысы ауданда атқарылып жатқан жұмыстарды баяндап, алдағы жоспарлармен бөлісті. Содан соң ауылға қатысты мәселелерге тоқталды. Ауыл тұрғындары жол, газ, қысқы мал азығы және тағы да басқа өзекті мәселелерді көтерді. Шешу жолдары бойынша аудан басшысы тиісті мекеме басшыларына, ауылдық округ әкіміне тапсырмалар берді.

Аудан әкімі Асқар Қазыбаевтың ауыл тұрғындарымен кездесуі аудан орталығында мәреге жетті. Негізінен мемлекеттің қазынадан бөлінген қаражаттың күшімен атқарылатын ауқымды жұмыстарға тоқталды.

Жиын соңында тұрғындарды жеке мәселелері бойынша қабылдау жүргізді.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ.

ТАЛҒАТТЫҢ КЕЗЕКТІ ТАРТУЫ

ҰЛТТЫҢ ҰЛТ, МЕМЛЕКЕТТІҢ МЕМЛЕКЕТ БОЛЫП ҚАЛЫПТАСУЫНА ЖЕКЕ АДАМДАР ЖАСАҒАН ИГІ ІСТЕРДІҢ ДЕ ПАЙДАСЫ БАР ЕКЕНІН ЖОҚҚА ШЫҒАРА АЛМАЙМЫЗ. ХАЛҚЫМЫЗ ҚОЛЫ АШЫҚ АДАМДЫ «АТЫМТАЙ ЖОМАРТ» ДЕП АТАУЫ ДА ТЕГІН ЕМЕС. ҚАЗАҚ ӘРДАЙЫМ ҚОСАРЛАНЫП АЙТАТЫН ҚАСИЕТТЕРДІҢ БІРІН ЖОМАРТТЫҚ ДЕП ТҮСІНДІРГЕН. ІЗГІЛІКТІ СЕРІК ЕТКЕН ЕЛ АЗАМАТТАРЫНЫҢ ЕҢ ИГІ ІСТЕРІНІҢ БІРІ – КӨМЕККЕ МҰҚТАЖ ЖАНДАРҒА ҚАМҚОРЛЫҚ ЖАСАП, ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ.

Соңғы жылдары жаңа оқу жылы қарсаңында балаларға қуаныш сыйлайтын атымтай азамат, облыстық мәліхаттың депутаты, «Анвар» ЖШС-нің директоры Талғат Салфииков быыл да жерлестеріне кезекті тартуын жолдады. Яғни, мектеп табалдырығын алғаш рет аттағалы отырған 360 оқушыға толық оқу құралдары бар сөмке сыйлап отыр. Ол үшін 3 миллион теңгенің үстінде қаражатын жұмсаған жерлесімізге алғыстан басқа айтарымыз жоқ! Әрине, бұл көп отбасына көмек екенін айтып жату артық.

Талғат Салфииков – қайырымдылықты әлеуметтік жауапкершілікпен сабақтастырған азамат туған өлкесіндегі күрмеуі қиын мәселелерді шешуде сүбелі үлесін қосып келеді. Үзеңгілес әріптестеріне ісімен уәдесін орындап, қолдан келген көмегін көрсетіп жүрген Талғат Салфииковты «жүрегі алтын» адам деп нық сеніммен айтуға болады. Табысты, іскер, жігерлі, мейірімді, ең жағымды қасиет-

тері мен үлкен өмірлік жетістіктері бар жерлесіміздің биылғы жылғы балаларға сыйлығы мұнымен шектелген жоқ. Жуырда ол өзі білім алған Ойылдағы қазіргі Ж. Жүсіпбаев атындағы Ойыл қазақ орта мектебінің еден жабындысын толық ауыстырып берсе, Талғаттың көмегімен Ойыл қазақ орта мектебінің мәжіліс залына толық жөндеу жүргізіліп, жабдықтары алынды. «Байлық мұрат емес, жоқтық ұят емес» дейтін қазақ халқының ежелден келе жатқан мақалының астарына мән беріп үңілсек, байлықты мұрат ретінде санамаған, оны тек басқаларға көмек қолын созатын мүмкіндік есебінде көретін ерекше тұлғаның бірі – Талғат Маратұлы.

«Өз елі өз ерлерін ескермесе, елтегі алсын қайдан кемеңгерді» - деп ақиық ақын Ілияс Жансүгіров жырлағандай, осы орайда биылдың өзінде Ойылға осындай игілікті ұсынған жігіттің жомарттығы «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» - деген қазақтың қанатты сөзін еріксіз еске түсіреді.

Серікбай ҚОЙБАҒАРОВ,
Ойыл селосы.

ОЙЫЛДЫҢ САХНАСЫНДА

«КЕЛІНДЕР КӨТЕРІЛІСІ»

ЖУЫРДА ТАХАУИ АХТАНОВ АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ОБЛЫСТЫҚ ДРАМА ТЕАТРЫ ӨЗБЕК ЖАЗУШЫ-ДРАМАТУРГЫ САИД АХМАДТЫҢ «КЕЛІНДЕР КӨТЕРІЛІСІ» АТТЫ КОМЕДИЯСЫН АУДАН ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ НАЗАРЫНА ҰСЫНДЫ.

Рухани нәрге шөлдеген көрермен залға толы жиналып, спектакльдің басталуын асыға күттеді. Қойылым басталған сәттен бастап халықтың езуі күлкіден жиылмады. Қойылымда ата дәстүрін берік ұстайтын өзбек халқының ұлттық биі мен музыкасы қолданылады. Астарлы әзілге толы комедия көрермен қауымды күлкіге бөлей отырып, терең ойға батырады. Мұңды комедия ене мен келін

арасындағы қарым-қатынасты емес, жалпы қоғамда орын алып отырған мәселелерді көрсетеді. Адам баласының еркіндігі, іс-әрекеті, таңдау құқығы сияқты күнделікті өмірде кездесетін мәселелер негізге алынған. Бас кейіпкер – Фармон-бибіні «Құрмет» орденінің иегері, «Мәдениет саласының үздігі» Майгүл Мұзбаева сомдады. Қоюшы режиссері – театрдың көркемдік жетекшісі Мейрамбек Хабибуллин. Сурет-

шісі – Абылайхан Аманжол. Қойылым соңында аудан әкімі Асқар Қайыргалиұлы тұрғындар көңілінен шыққан туындыға ерекше алғысын білдіріп, «Алғыс хатын» табыстады. Сонымен қатар, «Ойыл ауданына 100 жыл» мерекелік арнаулы сыйлығын тарту етті.

Р.С. Қойылым Саралжын, Көптоғай ауылдық округтерін де жалғасын тапты.

Г.АБАЙҚЫЗЫ.

«ХАЛЫҚ ҮНІНЕ ҚҰЛАҚ АСЫП» ЖЕМҚОРЛЫҚКА ЖОЛ БЕРІЛГЕН ЖОК!

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саясатының базалық бағыттары бүгінгі күні басты бағдарламалық құжат болып табылатын Қазақстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 2 ақпандағы № 802 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатының 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасында көрсетілгені белгілі. Тұжырымдаманы іске асыру мақсатында Ойыл ауданында бірқатар іс шаралар атқарылуда.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдері картасына облыс бойынша: экология, жол және инфрақұрылым, ауыл шаруашылығы, жер, құрылыс және тұрғын үй, экономика және қаржы бағыттары енгізілген. Аталған бағыттар бойынша Ойыл ауданы тәуекелдер картасына енгізілмеген. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы ағарту және оның кез келген көрінісіне мүлдем төзбеушілік жағдайын қалыптастыру үшін сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда қоғамның белсенділігін арттыруға басым бағыт беріліп отыр.

«Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы шеңберінде «Ақтөбе – адалдық алаңы» жобасы негізінде 2020 жылдан бастап аудан әкімдігі ғимаратында қолжетімді әкімдік (немесе фронт офис) ашылып, тұрғындарды қабылдау «OPEN SPACE» қағидатына сәйкес жүзеге асырылып келеді.

Сондай-ақ, жергілікті атқарушы органдар қызметінің жариялылығын қамтамасыз ету, қызмет алушы азаматтарға қолайлы жағдай қалыптастыру және де шенеуніктермен байланыс кезіндегі сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендету мақсатында Ойыл ауылдық округінің ғимаратында да «Ақтөбе адалдық алаңы» жобалық кеңсесінің аясында аудан орталығында әр жерде орналасқан бөлімдерді іздемей-ақ, қажетті қызметтерді бір ғимараттың ішінде алуға мүмкіндік беретін «Сервистік әкімдік» ашылып, мемлекеттік қызметтерді көрсететін мекемелер орналастырылды. Ш.Берсиев атындағы ауылдық округі әкімдігі ғимаратында «Ашық әкімдік» жобасы іске қосылды.

Жалпы, аудан бойынша барлық мемлекеттік мекемелерде өз-өзіне қызмет көрсету орны жасақталған. Атап айтсақ, 7 ауылдық округ әкімі аппараттарында, жергілікті атқарушы органға қарасты 6 бөлімде, мектептерде және аудандық ауруханада.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 3 наурыздағы № 826 «Әкімдердің халықпен кездесулерін өткізу туралы» Жарлығына сәйкес,

барлық елді мекендердің тұрғындарымен әр тоқсан сайын кездесулер ұйымдастырылып, проблемалық мәселелердің пулын жасау үшін комиссия құрылып жұмыс жасауда, әр тоқсан сайын кездесулерде халықтан келіп түскен сұраулар мен ұсыныстардың орындалуына талдау жүргізілуде.

Азаматтардың бюджеттік бағдарламаларды, нормативтік құқықтық актілердің жобаларын талқылауға қатысуына, статистикалық ақпарат алуына және мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің басшыларына проблемалық мәселелермен жүгінуіне мүмкіндік беретін «Ашық үкімет» электрондық платформасында ашық деректердің бес порталы құрылды. («Ашық бюджеттер», «Ашық НҚА», «Ашық деректер», «Мемлекеттік органдардың тиімділігін бағалау», «Ашық диалог»).

“Е-Өтініш” арнаулы сервисі азаматтардың жолданымындағы жұмыс жүзеге асырылуда, ҚР «Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі» талаптарына сәйкес арыздардың қаралуын онлайн-режимде қадағалауға мүмкіндік береді. Аталған жүйе арқылы ағымдағы жылдың 5 айында 183 жазбаша өтініш түсіп, қаралды. Өтініш иелеріне жауап беру мерзімдерінің бұзылу дерегі болған жоқ.

Өздеріңізге белгілі, Мемлекеттік қызметтердің сапасын көтеру және қызмет көрсету үдерістерін жетілдіру мәселелері Қазақстанда жүргізілетін жемқорлыққа қарсы саясаттың маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің стандарттары, регламенттері мен қағидалары бүгінде бірыңғай құжатқа жинақталып, Халыққа қызмет көрсету орталықтарында мемлекеттік қызметтер “бір терезе” қағидаты бойынша көрсетіліп, проактивті қызметтер дамытылуда.

Ағымдағы жылдың 7 айында аудандық жергілікті атқарушы органдар мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің 61 түрі бойынша электронды түрде көрсетілетін қызметтердің пайыздық үлесі 93,9 құрады. Мемлекеттік қызмет көрсету мерзімдерін бұзу фактілері, шағымдану жағдайлары болған жоқ.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы комплаенс-қызметтерді құру мақсатында квазимемлекеттік секторларда аудан әкімдігіне қарасты квазимемлекеттік сектор субъектілерінің тізілімі қалыптастырылды, осы тізілімге енгізілген екі кәсіпорында («Ойыл аудандық ішкі саясат, мәдениет, тілдерді дамыту және спорт бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Ойыл аудандық мәдениет үйі»

мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны және «Ойыл аудандық сәулет, құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі» мемлекеттік мекемесінің шаруашылық жүргізу құқығындағы «Көкжар» коммуналдық мемлекеттік кәсіпорыны) заңды тұлғалардың комплаенс офицерлері кәсіпорын басшыларының бұйрықтарымен тағайындалып, олардың лауазымдық нұсқаулықтары бекітілді, олардың атқарған жұмыстарының есебі тоқсан сайын бекітілген нысандар бойынша ұсынылып отыр.

2022 жылдың қараша-желтоқсан айларында аудан әкімдігіне қарасты барлық бөлімдер мен ауылдық округтерде сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жұмыстары ұйымдастырылды.

Барлық ауылдық округтерде 11 тақырыптық баннерлер жаңартылып, орнатылды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша аудандық «Ойыл газетінде» ағымдағы жылдың өткен кезеңінде 9 мақала жарияланды.

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алуды ақпараттық сүйемелдеу мен түсіндіру мақсатында, оның ішінде Мемлекеттік қызметтегі шектеулерді сақтау жөнінде және мүдделер қақтығысының алдын алу және шешу, сыбайлас жемқорлыққа жол бермеу мақсатында ағымдағы жылы екі семинар кеңес өткізіліп, тұрғындар арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру мақсатында аудан әкімдігінің интернет желілеріне, ақпараттық бейне роликтер салынып, насихатталуда.

Мемлекеттік қызметкерлердің сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін, тұрғындардың құқықтық сауаттылығын арттыру мақсатында бірқатар жұмыстар жүргізіліп, атқарылған шаралар әлеуметтік желідегі парақшаларда жарияланды.

Аудан бойынша қазіргі таңда әкімшілік мемлекеттік қызметшілерінің штат саны – 93 бірлікті құрайды. Ағымдағы жылдың осы уақытта дейін мемлекеттік қызметтің бос лауазым орындарына 8 ашық конкурс жарияланып, 1 мемлекеттік қызметші біліктілік негізінде мансаптық жоғарылатылды. Ағымдағы жылы 14 мемлекеттік қызметші біліктілікті арттыру, курсынан өткізілді.

Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылығы бойынша тәртіптік жазаға тартылған мемлекеттік қызметшілер болған жоқ. Алдағы уақытта да сыбайлас жемқорлықты болдырмау мақсатындағы іс-шаралар жалғасын табатын болады.

А. ҚАЗЫБАЕВ,
Ойыл ауданының әкімі.

ЖЕМҚОРЛЫҚ - ЭКОНОМИКА ДАМУЫНЫҢ ТЕЖЕГІШІ

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес – бүгінгі күнгі күрделі мәселелердің бірі. Үлкен әлеуметтік қасірет болып табылатын бұл дерт саяси даму тұрғысынан бір-біріне ұқсамайтын әлемдегі барлық елдердің қай-қайсысын да қатты алаңдататыны айқын. ҚР «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңның басты мақсаты – азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, сыбайлас жемқорлық көріністерінен туындайтын қауіп-қатерден ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, жемқорлыққа байланысты құқық бұзушылықтың алдын алу, олардың жолын кесу және ашу. Осы заңда, мемлекеттік

міндетті атқаратын және оларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін, мүмкіндіктерін пайдалана отырып, пайда табуы сыбайлас жемқорлық деп анықталған. Жемқорлық әлеуметтік-экономикалық даму, нарықтық экономиканы құру инвестициялар тарту процесін баяулататын және демократиялық мемлекеттің саяси және қоғамдық институттарына кері әсер ететін, елдің болашағына айтарлықтай қауіп төндіретін құбылыс. Бұл мемлекеттің осы жағымсыз құбылысты жою бағытындағы кешенді және жүйелі күрес жүргізу саясаты жанданып, әрі қарай жалғасын табады деген сөз. Сонымен қатар

сыбайлас жемқорлықпен перменді күресу үшін халықтың құқықтық сауатсыздығын жоятын, түсіндіру жұмысының деңгейі мен сапасын арттырудың маңызы зор. Халық өздерінің құқықтарын, өздеріне қарсы қандай да бір заңға қайшы іс-әрекет жасалған жағдайда не істеу керектігінің нақты жолдарын толық білулері қажет.

Сыбайлас жемқорлық – заман ағысымен бірге өсіп-өркендеп, мол қаражат және қоғамдық бәсекеlestік пайда болған жерлерге тамырын жайып, бүгінгі күнге дейін жойылмай отырған кеселдің бірі. Бұл кесел дамушы елдердегідей біздің жас мемлекетімізге де орасан зор нұқсан келтіріп отыр. Сондықтан сыбайлас жемқорлықтың тамырына балта шабуды еліміздің әрбір азаматы борышы ретінде ұғынғаны жөн. Әрбір қоғам дамуының күнгей жағымен қатар көлеңкелі тұсы да бар. Елдің әлеуметтік хал-ахуалының жақсарып, экономикалық жоғары даму деңгейіне жетуі мен халқымыздың демографиялық өсіп-өнуін көздеген шаралар кезінде алға басқан қадамды кейін тартып, дамуымызға тежеу болатын сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес – азаматтық парызымыз.

Талғат РЫСҚАЛИЕВ,
Ойыл аудандық қазынашылық басқармасының басшысы.

EGOV.KZ ПОРТАЛЫНДА ҚҰЖАТТАРҒА ӨЗГЕРТУЛЕР ЕНГІЗУГЕ БОЛАДЫ ЕНДІ ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАР EGOV.KZ «ЭЛЕКТРОННЫҚ ҮКІМЕТ» ПОРТАЛЫНДА ӨЗДЕРІ ТУУ ТУРАЛЫ КҮӨЛІККЕ, АТЫ-ЖӨНІН ӨЗГЕРТУГЕ, НЕКЕ ҚИЮ ЖӨНЕ АЖЫРАСУ, БАЛА АСЫРАП АЛУ ЖӨНЕ ҚАЙТЫС БОЛУ ТУРАЛЫ АКТІЛІК ЖАЗБАЛАРҒА ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗЕ АЛАДЫ. ЖАҢА ҚЫЗМЕТ ЖЕТКІЛІКТІ НЕГІЗДЕР БОЛҒАН ЖАҒДАЙДА ЖӨНЕ МҮДДЕЛІ ТҰЛҒАЛАР АРАСЫНДА ДАУ БОЛМАҒАН КЕЗДЕ ҚҰЖАТТАРҒА ЖОСПАРЛЫ ӨЗГЕРІСТЕР ЕНГІЗУДІ (ҚАТЕ ЕНГІЗІЛМЕГЕН ӨЗГЕРІСТЕР) КӨЗДЕЙДІ. МЫСАЛЫ, АТЫН, ТЕГІН, ЖӨНЕ ӨКЕСІНІҢ АТЫН ӨЗГЕРТУ.

«Азаматтық хал актілері жазбаларына өзгерістер, толықтырулар мен түзетулер енгізу» жаңа қызметінің көмегімен актілік жазбаларға өзгерістер енгізу және құжаттарды қайта шығару үшін негіздемелерді көрсетіп, растайтын құжаттарды қосып өтінім беруге болады.

Қандай жағдайларда құжаттарға өзгерістер енгізуге болады:

- тегін және атын, әкесінің атын өзгерткенде;
- әке болу туралы сот шешімінің күші жойылғанда;
- некеде тұрмаған ананың туу туралы актілерді тіркеу кітабына баланың әкесі туралы мәліметтер енгізу жөніндегі өтініштің;
- егер азаматтық хал актісін тіркеу кезінде қателер (бұрмалаулар, мәліметтерді немесе жекелеген сөздердітастап кету) жіберілген болса;
- азаматтық хал актілері жазбаларындағы қателер сот тәртібімен анықталғанда;
- некені бұзуға немесе некенің жарамсыз деп тануға байланысты ерінің (зайыбының) тегі өзгертілгенде;
- ұл (қыз) асырап алудың күшін жою немесе оның күші жоқ деп тану, сондай-ақ некенің күші жоқ деп тану туралы сот шешіміне байланысты;

- ұлты өзгерген жағдайда;
- ата-ананың арасындағы некенің тоқтатылуына немесе некенің жарамсыз танылуына байланысты көмелетке толмаған баланың тегін өзгерткенде және т.б.
- «Біраз қазақстандық eGov.kz порталында актілік жазбаларға өз бетінше өзгеріс енгізуге болатынын біле бермейді. Мұнда Сіз туу туралы, неке қию туралы және некені бұзу туралы куәліктер секілді құжаттарға енгізілген өзгерістерді қоса алып, оларды қайта шығаруға өтініш бересіз. Мәселен, егер бұрын адамның тегін өзгерту үшін Халыққа қызмет көрсету орталығына бару керек болса, қазір оны электронды түрде жасауға болады және ол үшін кезекте тұрудың қажеті жоқ»,- деп атап өтті «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ Басқарма Төрағасы Ростислав Коняшкин.
- Аталмыш қызмет Электрондық үкімет порталының «Азаматтарға» - «Отбасы» бөлімінен табуға болады.
- Азаматтық хал актілерінің жазбаларына өзгерістер, толықтырулар мен түзетулер енгізуге өтініш беру үшін:
- eGov.kz порталында авторизациядан өтіңіз;
- қызметтің түрін таңдаңыз;
- куәлік беретін ХҚКО филиалын

«ҰАТ» АҚ Қоғаммен байланыс басқармасы

ВНЕСТИ ИЗМЕНЕНИЯ В СВОИ ДОКУМЕНТЫ МОЖНО НА ПОРТАЛЕ EGOV.KZ

НА ПОРТАЛЕ ЭЛЕКТРОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА EGOV.KZ КАЗАХСТАНЦЫ САМИ МОГУТ ВНЕСТИ ИЗМЕНЕНИЯ В АКТОВЫХ ЗАПИСЯХ О РОЖДЕНИИ, ПЕРЕМЕНЕ ФИО, ЗАКЛЮЧЕНИИ И РАСТОРЖЕНИИ БРАКА, ОБ УСЫНОВЛЕНИИ ЛИБО УДОЧЕРЕНИИ И О СМЕРТИ. НОВАЯ УСЛУГА ПРЕДУСМАТРИВАЕТ НАМЕРЕННОЕ ВНЕСЕНИЕ ИЗМЕНЕНИЙ В ДОКУМЕНТЫ (НЕ ОШИБОЧНО ВНЕСЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ) ПРИ НАЛИЧИИ ДОСТАТОЧНЫХ ОСНОВАНИЙ И ОТСУТСТВИИ СПОРА МЕЖДУ ЗАИНТЕРЕСОВАННЫМИ ЛИЦАМИ. К ПРИМЕРУ, ПЕРЕМЕНА ИМЕНИ, ФАМИЛИИ И ОТЧЕСТВА.

С помощью новой услуги «Внесение изменений, дополнений и исправлений в записи актов гражданского состояния» можно подать заявку для внесения изменений в актовых записях и на перевыпуск документов, указав основания и прикрепив подтверждающие документы.
При каких случаях можно внести изменения в свои документы:

- при перемене фамилии, имени и отчества;
- в случае отмены решения суда об установлении отцовства;
- при поступлении заявления матери, не состоящей в браке, о расторжении брака с внесенными изменениями в документах. К примеру, если раньше чтобы самому поменять фамилию приходилось идти в ЦОНЫ, то сейчас это можно сделать электронно и не стоять в очередях»,- **отметил Председатель Правления АО «Национальные информационные технологии» Ростислав Коняшкин.**
- Услугу на портале Электронного правительства можно найти в разделе «Главная» - «Гражданам» - «Семья».
- Чтобы подать заявку для внесения изменений, дополнений и исправлений в записи актов гражданского состояния необходимо:
- авторизоваться на портале eGov.kz;
- выбрать необходимый тип услуги;
- выбрать основания для внесе-

ствительным;
- при изменении национальности;
- при изменении фамилии и отчества несовершеннолетнего в связи с переменной фамилий родителей и имени отца и т.д.
- «Многие казахстанцы не знают, что при желании в актовых записях можно внести изменения самостоятельно на eGov.kz. Этим самым вы подаете заявку также на перевыпуск свидетельства о рождении, о заключении брака и о расторжении брака с внесенными изменениями в документах. К примеру, если раньше чтобы самому поменять фамилию приходилось идти в ЦОНЫ, то сейчас это можно сделать электронно и не стоять в очередях»,- **отметил Председатель Правления АО «Национальные информационные технологии» Ростислав Коняшкин.**
- Услугу на портале Электронного правительства можно найти в разделе «Главная» - «Гражданам» - «Семья».
- Чтобы подать заявку для внесения изменений, дополнений и исправлений в записи актов гражданского состояния необходимо:
- авторизоваться на портале eGov.kz;
- выбрать необходимый тип услуги;
- выбрать основания для внесе-

ния изменений;
- выбрать филиал ЦОНа выдающий свидетельство;
- указать семейное положение и источник дохода;
- указать номер и дату регистрации актовой записи, в которую необходимо внести изменения;
- указать какие изменения, исправления, дополнения необходимо для актовой записи;
- прикрепить подтверждающий документ для внесения изменений;
- произвести оплату;
- подписать запрос.
- Результат услуги появится в виде уведомления в статусной странице и Личном кабинете портала eGov.kz. Готовый документ необходимо забрать в ЦОНе, указанный в заявке.
- Отметим, данные обновления реализованы в рамках Указа о дебиюкратизации Президента РК, важным значением которого является цифровая трансформация и системный реинжиниринг всех сфер государственного управления. Услуга стала доступна благодаря интеграции информационных систем Министерства юстиции РК, Комитета государственных услуг Министерства цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности РК и АО «Национальные информационные технологии».

Управление по связям с общественностью АО «НІТ»

МӘМС ЖҮЙЕСІНДЕГІ МӘРТЕБЕ МЕН ТӨЛЕМДЕРДІ ЕНДІ БАҢҚ ҚОСЫМШАЛАРЫНДА ТЕКСЕРУГЕ БОЛАДЫ

Ақтөбе облысы бойынша «Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КеАҚ-ның директоры Алтай Оразмағамбетов медициналық қызметтерді тұтынушының мәртебесін тексеру қызметін (сақтандырылған/ сақтандырылмаған) енді Қазақстан Халық банкі, Цен­трКредит Банкі және Kaspi Bank мобильді қосымшаларына енгізілгенін айтты. Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры МӘМС жүйесіндегі мәртебені тексерудің және соңғы 12 айдағы төлемдерді көрсету­дің қолжетімді тәсілдерін кеңейту бойынша жұмыстар жүргізуде. Енді бұны кейбір екінші деңгейлі банктердің (ЕДБ) мобильді қосымшаларында жасауға болады. Алдағы 12 айға жасалған төлемдер мен мәртебені Халық банкінің қосымшасы арқылы тексеруге болады.

Ол үшін Нә­лүк мобильді қосымшасын орнатып, авторизациядан өтіп, «Мемлекеттік қызметтер» бөлімін таңдап, ізінше «МӘМС»

бөлімшесінде ЖСН жазу керек. Нә­лүк арқылы медициналық ұйымға тіркелгені туралы ақпарат қолжетімді. «Мемлекеттік қызметтерге» кіріп, «Анықтамалар» батырмасын басқан кезде тұрғылықты мекенжайы, емхана­ның атауы, тіркелген күні көрініп тұрады. Алдағы 12 айға жасалған төлемдер мен мәртебені ЦентрКредит Банкінің қосымшасы арқылы да білуге болады. BCC.KZ мобильді қосымшасын орнатқаннан кейін, авторизациядан өтіп, «Мемлекеттік қызметтер» бөлімін таңдап, ізінше «МӘМС туралы ақпарат» бөлімшесінде ЖСН жазу қажет. Сондай-ақ Kaspi.kz мобильді қосымшасын орнатып, Kaspi Bank қосымшасында сақтандырылған мәртебесін тексеруге болады. Авторизациядан өткеннен кейін «Мемлекеттік қызметтер» бөліміне кіріп, ары қарай «МӘМС мәртебесін» таңдау керек.

Соңғы 12 ай ішінде төленбеген кезеңдер болса, оларды банк қо-

сымшаларында төлеуге болады. Төлемдер тексерілгеннен кейін «САҚТАНДЫРЫЛҒАН» мәртебесі беріледі. Естеріңізге сала кетейік, азаматтар мәртебесін келесі қосымшалар арқылы тексере алады:

- Qoldau 24/7 мобильді қосымшасы
- fms.kz ресми сайты
- Telegram-дағы @SaqtandyryBot
- 1414 байланыс орталығы
- Damshmed мобильді қосымшасы.

Сондай-ақ, Электронды үкіметтің egov.kz сайтындағы «Денсаулық сақтау» бөлімінде «Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесіне медициналық көрсетілетін қызметті тұтынушы ретінде қатысу туралы және аударымдардың және (немесе) жарналардың аударылған сомалары туралы ақпарат ұсыну» мемлекеттік қызметі арқылы медициналық сақтандыру жүйесіндегі өз мәртебеніңді тексеруге және жүргізілген төлемдер туралы ақпарат алуға болады.

Бес түлік малымыз бар — бірі шошқа, Жаймыз табынымен, белпі қосқа...

Колхоздасу кезеңіндегі халық өлені.

— Шошқа біздің ауылға тың көтеру науқанымен бірге келді, — деп бастады өзінің әңгімесін бір замандағы зоотехник, колхоз басқармасы, кейінде біргәдір, бүгінгі ауылдың жасы үлкен ақсақалы Қабен. — Иә, әуелі тың көтердік. Тау ішіндегі біздің колхоз ең соңынан. Аудан есебімен алғанның өзінде. Жоғарыдан берілген жослар — екі мың гектір. Бізде мың емес, мілион жер бар, әйткенмен, егіске жарамды екі жүз шықпайды. Бірақ жарлықты орындау керек. Тау басын, шақа тасты аудара алмайсың, бетегелі беткей, жусанды қырат — түреннің тісі төрт елі бататын жер түгел, ұсақ тасы мен сары топырағы араласып, ойылып-ойылып, ұзағынан, жалпағынан жыртылды. Оған қаншама тұқым — біздің ауылдың тарығып отырған жұртын жарым жыл асырайтын пөленбай тонна таза бидай сөбілді. Өрине, өз күшімізбен емес. Жүз тоқсан шақырым жердегі Нарыннан, одан да арғы, техникасы мол, әлдебір аудан, облыстардан, рас болса, тіпті, сонау қиыр батыстағы республикалардан келген орыс, украин, белорус жігіттері мен қыздары.

Ышқынған, дарылдаған қаншама трактор, ажал тістері ақсиган соқа, темір емшегінмен жер сызған сепкіш, тағы соншама майшы, сушы, жүкші машиналарымен. Жырты, септі, кетті. Арада ай өткенде кешегі жусанды қыр, бетегелі бел — бүгінгі жұт соққан жатыр топыраққа бес қылтанақ шықты. Әр жерден бір шалынған көк сабақтарды санап алуға болар еді. Жаз жаңбырлы болғанның өзінде бойы қарыс сүйемнен аспады. Күз түсті, күзбен бірге шұбыра тізіліп, сонау Нарыннан, одан да арғы аудан, облыс, республикалардан арандары ашылған бес, он, жиырма комбайн келді. Атыз-атызға бөлініп, астық жинауға кірісті. Атасының басы. Ойдым-ойдым, онысының өзі селдір, әр масағында бес-алты ғана дәні бар бидай комбайнның тісіне бірде ілініп, бірде ілінбейді. Топырақ қауып, тырылдап жатқаны. Ертеден кешке дейін бір бункерге жетпейді. Онысының өзі бидай мен тас аралас. Аршып алу мүмкін емес. Не керек, оншақты күнде барлық "астығымыз" жиналып бітті. Осымен біржола біткен шығар деп едік. Келер жылы тағы да ерте көктемде қара қарағдай жапырлап жетті, шатыр тігіп, май төгіп, бүкіл аңғарды боқтық пен айқай, шөлдір-шүлдір сөзге толтырып, өткен жылғы шаруасын бастады. Жыртты, септі, кетті, күзде тағы да топырақ қапты. Арғы жылы, одан соңғы жылдарда да. Соқыр дән түсім жоқ. Ал шығын шаш етектен. Ең үлкен сор — қарасаң көз тоятын қайран жердің шан-тозаны шыққан қу топыраққа айналғаны. Бірақ "тың көтеру" жоспары артығымен орындалып жатса керек. Ақыры, айқай саябыр тартып, науқан босансыған кезде, оншақты жылдан соң әрең тоқтатты ғой. Өзің де көрген шығарсың, — деді маған қарап. — Байқошқардың өзенімен, жоғары өрлеп жүргенде, қара жолдың оң қабағы, өзен жақ — қалың көде, ал сол қанат — Үшқызылдың тауы, одан арғы Буратиннің етегі — көз көрім жер — өлі дала, тап-таңа, қаңбақ пен құрайдың өзі сирек. Міне, елу жыл болды, оңалатын түрі көрінбейді. Мүмкін, бес жүз жылда оңалмас, — деді.

- Өңгіміміз шошқадан басталды, — дедім мен, ақсақалды өзіме белгілі жағдайдан беймәлім хикаяға қарай икемдеп.

Шындығында, шошқа мәселесі аяқ астынан көтерілген. Мен елдің бүгінгі жағдайы, тұрмыс-ахуалы, нарыққа, жаңа заманға икемделуі тұрғысында кеңеспек едім. Ақсақал себеп, салдар жоқ, бірден шошқа тарабынан бастаған. Енді шеті көрінген әңгіменің мәнісін білу керек еді. — Иә, шошқа... — деді ақсақал. — Бәрі бір науқанның көрінісі ғой. Иә. Сол, жер жырту жаңа басталған кезде... жоқ, келер жылы. Мен жас едім, жиырмадан жаңа асқан, Талғардың ауыл шаруашылық техникумын бітіріп келгем, агроном мамандығы бойынша. Бірақ тың көтеру науқанына байланысты, облыстан жоғарғы білімді орыс агроном келіп, екі кісіге штат жоқ, мені ветеринар — колхоздың мал дәрігері қызметіне бекітті.

— Қалайша?... — деймін.

— Солайша. Оқыған, техникум бітірген атым бар ғой. Менен бұрын осы ауылдың бір шалы атқарыпты. Өрине, қарадүрсін емес, малға қатысты ауру-сырқау, қазақы ем-дом жайын жақсы білетін бір ағамыз. Арнайы білімі жоқ, шаласауат шалды дипломды маманмен алмастырса несі бар?..

— Қыснды, — дедім мен. —Манағы қу тақырды он жыл қатарынан жыртқанмен салыстырғанда. — Қазір көресің, — деді, — қайсысының қысындаырақ екенін...

Сақалын сылап, жымия бере аз ғана бөгелді. Мен ауылдың кейінгі, кейінгі емес, жаңадан шыққан шалдарына таңырқай қарайтын едім. Бізден асса бір мүшел, әйтпесе бес-алты-ақ жас үлкен. Мектепте оқыған. Жоғарғы білім алсын, алмасын, жаңа заман, жаңа ауылда тіршілік кешкен. Бар болмысы ескіліктен аулақ. Ақыры, зейнет жасына жетіп, міндетті жұмысын тастап, демалысқа шыққан. Бір-ақ күнде баяғының шалына айналыпты. Өтіп кеткен, естелікке айналған әкелері мен ағаларының орнын басып. Іште бұғып жатқан қазақшылық, ескілікті менталитет сыртқа теуіп, бетке шыққан.

Мен де еріксіз жымисам керек.

— Естімеген әңгімең сияқты, — деді Қабекең. — Ол кезде сен оқуға кеткенсің. Содан біржола кеттің ғой, анда-санда көрінгенің болмаса... Ақсақал жанқалтасынан үшкіл, қоңыр-жағал мүйіз шақшасын алып, насыбай атты.

— Насыбайға қалай қарайсың? — деді сосын, шақшасын мезіретсіз, қайтадан қалтаға салуды ыңғайсыз көрсе керек. — Темекіден жақсы...

— Мен темекі тартпаймын, — дедім. — Насыбай... ойда бар еді, мүрсат келмеді. Бабы қиын, шаруасы көп...

Шындығында, кезінде мені тоқтатқан — бабы да, қиындығы да емес. Сүйекке сіңген қандай да бір ғадет — еріксіз құлдықтың бір түрі, онсыз да қиын өмірге қосымша салмақ түсірмек.

— Бәрі де мойындауға байланысты, — деді ақсақал. — Бейнетіне сай игілігі де бар. Көңілің хош, шаруаң түгел көрінеді. Оның үстіне... Міне, — деді аузын ашып, сәл-пәл сарғайған, бірақ бүтін, табиғи, қатар-қатар тізілген тістерін көрсетіп. — Бар тісім аман. Жетпісті еңсерген жасымда...

— Білем, — дедім. — Атам да насыбай атып еді. Сексен алты жасында, отыз екі тісі бүтін кетті.

— Иә, атаң... — деді Қабен ақсақал жадырап. — Насыбайы өзгеше болатын. Жапырақ темекіге қылшаның күлін үстейді. Қалаған кісісіне ғана шақшасын ұстатады. Ауылдағы ең жас насыбайшы маған тоқтау жоқ еді. Сол әдетпен бір күні насыбайға келсем, шақшасы

не, қолымды алып, амандаспай қойды. Бүкіл ауыл сыртымнан күлсе, сенің атаң көпе-көрнеу жиреніп тұр...

— Қалайша... — дедім. — Неге?

— Шошқаның кесірі, — деді Қабекең ыржиып. — Өйтеуір үйден айдап шықпағанына тәуба. Ал әлдеқалай келе қалған Көденді босағадан аттатпаған...

— Кім, кім? — дедім мен, сондай бір мүсәпір шал болғаны есіме түсіп. Өйткенмен ештеңе ұқпаған едім. — Көден. Шошқашы Көден... Біздің ауылда алғаш рет шошқа баққан кісі. Тіленіп емес, амалсыздан, таршылықтан...

— Сонымен, — деді, — біздің жаққа кештетіп жетсе де, табандап орныққан "тың көтеру" науқанының екінші жылы. Аудан орталығында ауыл шаруашылығы активінің үлкен жиналысы болды. Облыстан арнайы уәкіл келіпті. Аудан басшылары, біздің іріленген тоғыз колхоздың бетке шығары түгел. Баяндаманы райкомның екінші секретары жасады. Сөз мәнісі — осыдан бір апта ғана бұрын Алматыда бізден де үлкен жиын өтіпті. Қазақстанға арнайы сапармен келген Хрущев, есімде жоқ, әлде стадионда, әлде ипподромда, мың сан халық алдында сөйлейді ғой. Өзі қып-қызыл мас. Өрине, кейінгі әңгіме. Анығы — кезекті тарихи сөзінің бір тұсында халықтар бірлігінің айқын, нақты көрінісі ретінде жылқы етіне Сақалын майын қосып жасалған "Достық" дейтін керемет шұжық шығаруға нұсқау береді. Шикілей жейтін, жуан колбаса ғой кәдімгі. Жылқы болар, сиыр болар, қыткенде де шошқаның майы молынан қосылған. Енді даналық нұсқауды жүзеге асыру керек екен. Тек шұжық қана емес, шошқа майы, шошқа шаруашылығы тарихында.

"КПСС Орталық комитетінің Бас секретары, дүниежүзілік империализмге қарсы қайтпас, қайсар күрескер, әлемдегі баянды бейбітшілік жолындағы табанды тұлға, бес құрылықтағы үш миллиард халықтың бар үміті мен сенімін арқалаған және ақтап отырған біздің сүйікті Никита Сергеевич Хрущев жолдастың ақыл-гөй кеңес, кемеңгер нұсқауларын тікелей әрі нақты басшылыққа ала отырып, біздің, социализм орнатып болып, енді коммунизмге қарай алға басып бара жатқан Бұлыртау ауданының еңбекшілері де тынымсыз өрлеу үстінде табыстан табысқа жете бермек. Өткен кемістіктердің орнын толтырып, жаңа биік, соны өріске шықпақ. Осы орайда, аудан шаруашылықтарындағы мал басын арттыру және бұрын арман етпеген жаңа өнімдерге жету үшін бесінші түлікке иелік жасауымыз керек, жолдастар! Күні өткен, келмеске кеткен феодализмнің төрт түліпкен ғана қалған тар шеңберінен шығып, бесінші түлік — шошқа жануарды бағып-қағып, молынан өсіруге қол жеткізейік! Партия нұсқау берді, біздің міндет — қалтқысыз орындау! Іске сәт, жолдастар!" — Салтанатты баяндама осындай нақты міндет жүктеген көтеріңкі ұранмен аяқталды.

Будан соң, әдепкі төртіп бойынша, бірнеше кісі сөйлеуге тиіс. Алдында дайындалған, сөздерін қағазға жазып беріп, екі қайтара тексеруден өткізген үш-төрт колхоз бастығы кезегімен мінбеге шықты. Орындаймыз, аламыз, бағамыз, дер кезінде берілген дана нұсқау, қуаныштымыз деп, ежіктеп жатыр. Алдыңғы баяндаманы, кейінгі сөздерді тындап отырғанда мектепте мадақтап оқытқан бір әңгіме, соған сәйкес, арнайы жаттатқан екі ауыз өлең есіме түсіп, "талапқа танау" бізге

де жетті деп, әлде мысқыл, әлде кекесін, жайбарақат жымиып отырғам. Сөзге жазылмағам, ондай құрмет тиер дәрежеге жетпегем. Жұрттың бәрі, тіпті, мінбедегі шешендердің өзі абыржыған, таңырқаған, екі дай сөзімде. Бәрінің де жүзі салғырт. Сірә, мәз болып отырған жалғыз мен. Кенет... облыстан келген, райкомның баяндамашы және басшысы — екі хатшының ортасында найқалған дөкей уәкіл үшінші ме, төртінші ме, қатарда, көпшілік ішінде қамсыз, елеусіз отырған маған қарап сасауғын шошайтты. "Мына жаңа талап жас жігіт сөйлесің!" — деді. Сасқалақтап орнымнан тұрдым. Жетелеп сүйрегендей, мінбеге шықтым. Сосын... алдым — тұмандана толқып, жыпырлаған халық; танаулары сәңірейген, көздері бақырайған — тоғыз колхоздың барлық басшы, қосшы, озаты. Теңселіп тұрып қалсам керек, "Жаңа не ойлап, неменеге масаттанып отырдың? — деп сұрады уәкіл. — Менің байқауымша, — деді көпшілікке қарап, бұл — жаңа заманның жас маманы, бесінші түліктің мән-жайын жақсы білетін зоотехник болса керек."

Сөйтіп, дес бергенде, айтар сөзді уәкілдің өзі аузыма салғаны. Ағылдым да кеттім. Әуелі жатпаңдай өлең. Содан соң жадымда айрықша таңбаланған әңгіменің өзі. Соңғысын мысал ретінде, ықшамдап айттым. Тиесілі қорықпанды — оңай еді. "Бұл шошқа жануар қазақ үшін айрықша құрметті бесінші түлікке айналуға тиіс. Біз — орыс бар, орман бар, бәріміз де совет адамымыз дейміз. Қазір орыстар жылқы етін жейтін болыпты. Ендеше, біз неге шошқа етін теріс көруіміз керек? Ұлы орыс халқының сүйікті асы — біз үшін де қастерлі. Тек ұлы орыс халқы ғана емес. Дүниедегі ең оқыған, алдыңғы қатарлы жұрттар — ағылшын, испан, француз — түгел шошқа етін жейді, шошқаның сүті... әй... еті... етінен неше түрлі тағам жасайды, сонда шошқадан жиіркеніп, артта қалатын біз кімнен кембіз! Жоқ, біз бейбітшілік сүйгіш алдыңғы қатарлы адамзатпен, оның ішінде ұлы орыс халқымен бірге боламыз!" — деп аяқтадым сөзімді.

Басы кібіртктеп, ортасы көтеріліп, ақыры селдірген қол соғу. Ал құрметті президиум мейлінше риза сияқты. Облыстан келген уәкіл мен мінбеден төсе бергенде тоқтатты. "Жақсы сөйледің, жас маман, — деді. — Тек... ағылшын, американ, француз империалистерінің оқу-тоқуы... соғыс мақсатына, еңбекші тапты қанау жағына ғана бағытталған. Олардың асыл тұқымды шошқа өсіре алатыны рас. Бірақ сол шаруашылық нәтижесі, одан түсетін барлық кіріс, бүкіл өндіріс атаулы тек бір-ақ мақсатқа — әлемдегі соғыс өртін тұтандыру мақсатына жұмсалады. Осыны ұмытпау керек," — деді биязы жымиып. Шошқа шаруашылығы туралы баяндама жасаған райкомның екінші хатшысы бас изеп, сәл-пәл жөткірініп барып, тағы бір қажетті ескертпе жасады. "Иә. Капитал елдерінде бәрі де үстем тап үшін. Еңбекші жұртқа түк те жоқ. Мәселенкі, қарапайым жұртқа әлгі асыл тұқымды ағылшын шошқасының сүбесі түгілі сирағы тимейді!..." — деді ырхия күліп. "Ол рас, — деді облыстық уәкіл, өзіне үстеме жасаған жергілікті хатшыға қабақ шыта қарап. — Ал бізде бәрі де еңбекші тап үшін, сендер үшін..." Екінші хатшы тұшқа бере қол соққан. Бірақ ешкім қостамады. Мен де өзімді мейлінше кінәлі сезініп, орныма келіп отырдым. Жұрттың бәрі мысқылдай, тосырқап қарағандай көрінген. Артық

қылам деп тыртық қылғаным күмәнсіз. Тек оқыған империалистер туралы ғана емес, бар сөзімде. Рас, мінбеге қалаусыз шықтым. Мектепте жаттатқан сабақпен ғана шектелу керек екен. Ары қарай өршелене дамытпай-ақ, партиялық шешімді мақұлдаймыз, қостаймын деп түйіндесе жетіп жатыр ғой. Ұят болды. Сонымен қатар өмірлік сабақ. Нұсқау, қаулы жөнінен, жаттанды сөзден бір елі таймаймын. Таптаурын соқпақтан сәл-пәл ауытқысаң бітті — қалай жағынсаң да жазықты болып шығады екен-сің.

Атаулы жиынннан соң арада ай өтпей, біздің ауданға асыл тұқымды шошқалар келе бастады. Кеңсіріксіз танаулары талпиган, қамшы құйрықтары шиырылған, бітеу, жуан мойын, дүм қабырға, ортасынан кесілген емен шөркесіндей, тапалтақ, жұп-жұмыр, доп-домалақ, аппақ шошқалар. Сырты түксіз, терісі жалаңаш, бәрі бір қалыптан шыққандай, ажыратып тану мүмкін емес. Айыр тұяғынан басқа, адал малға ұқсайтын бір белгісі жоқ өзгеше мақұлық, Әр колхозға бесте.

Біздің ауылға бөлінген бесеуі де мегежін екен. Яғни, түгел ұрғашы. Әй, мынаның айғыры қайда дейтінсіз ғой, бұқасы, яғни еркегі, қабаны. Қарап, танып түгендегіміз жоқ, қағаз бойынша. Тізімде бар, мұнда көрінбейді. Іздеуіміз — азғана мақұлық, бәріміз бізге есеуімізді қорықпанды — оңай еді. "Бұл шошқа жануар қазақ үшін айрықша құрметті бесінші түлікке айналуға тиіс. Біз — орыс бар, орман бар, бәріміз де совет адамымыз дейміз. Қазір орыстар жылқы етін жейтін болыпты. Ендеше, біз неге шошқа етін теріс көруіміз керек? Ұлы орыс халқының сүйікті асы — біз үшін де қастерлі. Тек ұлы орыс халқы ғана емес. Дүниедегі ең оқыған, алдыңғы қатарлы жұрттар — ағылшын, испан, француз — түгел шошқа етін жейді, шошқаның сүті... әй... еті... етінен неше түрлі тағам жасайды, сонда шошқадан жиіркеніп, артта қалатын біз кімнен кембіз! Жоқ, біз бейбітшілік сүйгіш алдыңғы қатарлы адамзатпен, оның ішінде ұлы орыс халқымен бірге боламыз!" — деп аяқтадым сөзімді.

Басы кібіртктеп, ортасы көтеріліп, ақыры селдірген қол соғу. Ал құрметті президиум мейлінше риза сияқты. Облыстан келген уәкіл мен мінбеден төсе бергенде тоқтатты. "Жақсы сөйледің, жас маман, — деді. — Тек... ағылшын, американ, француз империалистерінің оқу-тоқуы... соғыс мақсатына, еңбекші тапты қанау жағына ғана бағытталған. Олардың асыл тұқымды шошқа өсіре алатыны рас. Бірақ сол шаруашылық нәтижесі, одан түсетін барлық кіріс, бүкіл өндіріс атаулы тек бір-ақ мақсатқа — әлемдегі соғыс өртін тұтандыру мақсатына жұмсалады. Осыны ұмытпау керек," — деді биязы жымиып. Шошқа шаруашылығы туралы баяндама жасаған райкомның екінші хатшысы бас изеп, сәл-пәл жөткірініп барып, тағы бір қажетті ескертпе жасады. "Иә. Капитал елдерінде бәрі де үстем тап үшін. Еңбекші жұртқа түк те жоқ. Мәселенкі, қарапайым жұртқа әлгі асыл тұқымды ағылшын шошқасының сүбесі түгілі сирағы тимейді!..." — деді ырхия күліп. "Ол рас, — деді облыстық уәкіл, өзіне үстеме жасаған жергілікті хатшыға қабақ шыта қарап. — Ал бізде бәрі де еңбекші тап үшін, сендер үшін..." Екінші хатшы тұшқа бере қол соққан. Бірақ ешкім қостамады.

Мен де өзімді мейлінше кінәлі сезініп, орныма келіп отырдым. Жұрттың бәрі мысқылдай, тосырқап қарағандай көрінген. Артық қылам деп тыртық қылғаным күмәнсіз. Тек оқыған империалистер туралы ғана емес, бар сөзімде. Рас, мінбеге қалаусыз шықтым. Мектепте жаттатқан сабақпен ғана шектелу керек екен. Ары қарай өршелене дамытпай-ақ, партиялық шешімді мақұлдаймыз, қостаймын деп түйіндесе жетіп жатыр ғой. Ұят болды. Сонымен қатар өмірлік сабақ. Нұсқау, қаулы жөнінен, жаттанды сөзден бір елі таймаймын. Таптаурын соқпақтан сәл-пәл ауытқысаң бітті — қалай жағынсаң да жазықты болып шығады екен-сің.

атаң да бар, колхоз бастығына барып, сұрап алмасаң да, мойныңа алған мына доңыз хайуанды алысырақ әкет, әйтпесе бұл ауылдан біз көшеміз дейді ғой. Әуелде мұндай артта қалған, санасыз қауымға ренжіген басқарма тез жұмсарып, іс мәнісін ұғындырады. Енді үш күн шыдаңдар, аулаққа, дайындалып жатқан арнайы фермаға әкетеміз дейді.

Онысы рас. Асыл тұқымды шошқалардың аудан орталығына жеткен хабары тиер-тиместен мен міндетті әрі жауапты қызметіме кірісіп кеткем. Колхоз орталығынан құнан шаптырым жерде, өзеннің жоғарғы ағысында тоғайлы, қамысты, табиғаты бай, Мысық деген қыстау бар еді. Қой фермасының бір пункті. Енді шошқа фермасына берілді, басы бүтін, аумағы, атырабымен. Малшымыз — манағы Көден дейтін шал. Құлағы саңырау, бір көзі соқыр, жалғызбасты байғұс. Үсті-басы шоқпыт-шоқпыт, біреудің отынын жарып, біреудің суын тасып, әйтіп-бүйтіп тіршілігін айырып жүрген. Оған Шәшке деген кемпірді қостық. Қосқанда, үйлендіріп емес, көмекші қылып. Бұл Шәшкеміз де панасыз кісі еді. Тым көрі емес. Қайраты қайтпаған, қырлықтың жуан ішінде. Соғыс кезінде қаңғыған сыйғандармен бірге келіп, адасып, осы ауылда қалған да, біржола тұрақтаған. Аты да, заты да белгісіз. Өңі қоңырқай. Десе де сығанға ұқсамайды. Сірә, сарт-сауан. Өзі мылқау, исалмас. Біреудің тезегін теріп, біреудің бұзауын бағып жүретін. Соңғы жылдарда басқарманың ауыз үйіне тұрақтап еді, қызметші, күң есепті. Жымып күлмейді, үн жоқ, тіп жоқ, екі көзі жалпыратың да тұрады. Алда-жалда бірденеге ренжісе, «шә-шәш... ке... ке...» деп тұтығып қалатын. Шәшке есімі де содан. Міне, осы Шәшке де шошқаға шығарылды. Әлгі Көден екеуінен қолайлы кісі жоқ еді. Қалайынан бұрын шошқа бағуға көнетін.

Сонымен, көлденең шығарылған екі малшыға колхоз арнайы ақша бөлді, шыт жаңа киіндірді, әрқайсысына тәулігіне төрт еңбеккүн белгіледі, бұл деген — қатардағы емес, озат колхозшының екі есе ұлайы, содан соң біріне ымдап, әлдебір кітаптағы шошқаның суретін көрсетіп, екіншісіне айқайлап, плакаттағы Хрущевтың суретін нұсқап, іс мәнісін ұғындырды. Жоғарыдағы үкімет пен партияның тапсырмасы. Сондай, аса маңызды шаруа. Басқа ешкімнің қолынан келмейді. Таңдау осы екеуіне түскен. Міне, киінді, ішінді. Енді әрқайсының өз үйі, өз дастарқаны, меншікті төсегі болады, кісі есігінде емес, жеке өзі ғана тұрады. Асыл тұқымды ақ қой — бақытқа, байлыққа бастайды. Ұқты, ұқпады — келісті. Келіспесе, далада қаларын аңдауы анық еді.

Әуелі екі малшымызды көшіріп қондырдық. Көшкенде, Шәшке соқа бас, Көденді шаңырақсыз шолақ салдау, жарты жабулы қара күрескімен. Аға шопан, яғни бас шошқашы — бұрынғы қойшының екі бөлмелі тамына. Көмекші шошқашы — бұрынғы көмекшінің жапсарлас, бір бөлмелі үйіне. Екі-үш күн өтпей, машинаға тиелген малдары да жетті.

Ауылда, жұрт жапырлап жатқанда бұлар еңгімеден сырт қалыпты. Әуелгі, кітаптағы сурет мәнісін және ұқпаған сияқты. Бағатын малдары ақ қошқар, ала торпақ емес, бірінен бірі зор, дүмдей бес шошқа болып шыққанда, өрине, екеуі бірдей тіксінген. Бірақ аламын алған, келісімін берген, барар жер, басар тауы жоқ, көнуге тура келді.

(Басы. Жалғасы келесі санда)

Газет Қазақстан Республикасы Инвестициялар және Даму министрлігі Байланыс, Ақпараттандыру және Ақпарат комитетінде 2016 жылдың 21 қаңтарында тіркеліп, №15790-Г куәлігі берілген.	Ойыл	Газет аптасына бір рет шығады. Таралымы 1326 дана. Тапсырыс 1160 Көлемі 1 баспа табақ, индекс 65525
Меншік иесі: «Ойыл газеті» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі Директоры-Редактор Серікбай Қойбағаров Мекен-жайы: 030900, Ойыл селосы, Көкжар көшесі, №69, 3 қабат Байланыс телефонны: 8 (71332) 2-11-07. Газетте жарияланған мақала авторының пікірімен редакцияның көзқарасы қабыспайды. Суреттің сапасына редакция жауапты.	«Хабар-Сервис» ЖШС-нің баспаханасында басылды. Ақтөбе қаласы, Ә. Смағұлов көшесі 9/2. Басылу сапасы жөнінде 400-400 телефонына хабарласуға болады.	

ӘДЕП НОРМАЛАРЫН САҚТАУ - БАСТЫ МІНДЕТ

ӨТКЕН АПТА АУДАНҒА АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ ӨКІМІ АППАРАТЫНЫҢ ӘДЕП ЖӨНІНДЕГІ УӘКІЛІ РИЗАГУЛ ОМАРОВА, ҚР МЕМЛЕКЕТТІК ҚЫЗМЕТ ІСТЕРІ АГЕНТТІГІНІҢ АҚТӨБЕ ОБЛСЫ БОЙЫНША ДЕПАРТАМЕНТІНІ БАС МАМАНЫ ТАҒАТАР НҰҒЫМЕТОВ ІССАПАРМЕН КЕЛДІ.

Аудан әкімдігінде өткен кездесуге мекеме басшылары мен мемлекеттік қызметшілер, ауылдық округ әкімдері қатысты. Кездесуге төрағалық еткен Ойыл ауданының әкімі аппаратының басшысы Ербол Тілепов келген қонақтармен таныстырып, еркін сұхбат құруға шақырды. Әдеп жөніндегі уәкіл жұмыс және жұмыстан тыс уақытта мемлекеттік қызметкерлердің іс-әрекетін реттейтін нормаларға, мемлекеттік қызметке қабылданарда қойылатын шектеулерге және де әлеуметтік желі де парақша жүргізу бойынша

әдептерді нақты мысалдармен түсіндіріп өтті. Әдеп жөніндегі уәкілдерге мемлекеттік қызметшілермен әдептілік қағидаттары бұзылуының және мемлекеттік қызметке кір келтіретін тәртіптік теріс қылықтардың алдын-алу бойынша профилактикалық жұмыстарға, ұжымдық мәдениетті қалыптастыруға, сондай-ақ мемлекеттік қызметшілердің имиджін көтеруге бағытталған жұмыстарға аса көңіл бөлу жөнінде ұсыныстар берілді.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ.

“ҚАРЫЗСЫЗ ҚОҒАМ” ЖОБАСЫ

АУЫЛ ТҰРҒЫНДАРЫНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТЫН АРТТЫРАДЫ

ӨТКЕН АПТА ОЙЫЛ АУДАНЫНДА «АМАНАТ» ПАРТИЯСЫ, «НАЛУК BANK» АҚ ЖӨНЕ «ҰЛЫ ДАЛА» АУЫЛДЫҚ БИЗНЕСТІ ДАМУЫТ ҚАУЫМДАСТЫҒЫМЕН БІРГЕ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫП ЖАТҚАН «ҚАРЫЗСЫЗ ҚОҒАМ» ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ЖОБАСЫ АЯСЫНДА ТҰРҒЫНДАРДЫ ОҚЫТҚАН БОЛАТЫН. ОҚУ ЖУЫРДА САРАЛЖЫН, КӨПТОҒАЙ АУЫЛДЫҚ ОКРУГТЕРІНДЕ ЖАЛҒАСТЫ.

Қаржылық сарапшы Алма Илив-галеевна қаржы мәселесі қалай пайда болатынын, дәл қазіргі уақыттағы несие қарызының санын қалай азайтудың қандай жолдары бар екенін, алаяқтықтардың әрекетін қалай анықтауға болатынын және қаржы пирамидасынан қалай аулақ болу керек екенін түсіндірді. Ал, ісін жаңадан бастаған кәсіпкерлер компания бюджетін қалыптастыру тәртібі, салық есеп-қисабын ұсынуды және мемлекеттік қолдау бағдарламалары бойынша қаржыландыру шарттары туралы құнды ақпарат алады. «Қаржылық сауат әр адамға қажет. Жоба аясында берілетін білім өмір сүру деңгейін арттыруға ықпал етіп, ертеңгі күнге де-

ген сенімді нығайтады. Оқуға әлеуметтік мәртебесі мен материалдық жағдайы әртүрлі адамдар келеді. Біз ауыл тұрғындарын, ісін жаңа бастаған кәсіпкерлерді, дәл қазіргі уақытта қарызы бар және төлем жасау мерзімін өткізіп алған азаматтарға кеңес береміз», – дейді қаржылық сарапшы. Спикер қаржы мамандарының дәрісімен қатар, оқу процесіне қатысушыларға заңгерлік көмек көрсетілетініне кепілдік беретінін айтты. Олар әр қарыз алушының несие тарихын жеке зерттеп, қарыз жүктелмесін жеңілдету бойынша тәжірибелік кеңес береді. Бес күнге созылған оқу соңында қатысушыларға сертификат табысталды.

«САЯСИ ҚУҒЫН-СҮРГІН ҚҰРБАҢДАРЫ» ЗЕРТТЕУ МЕН ЗЕРДЕЛЕУ

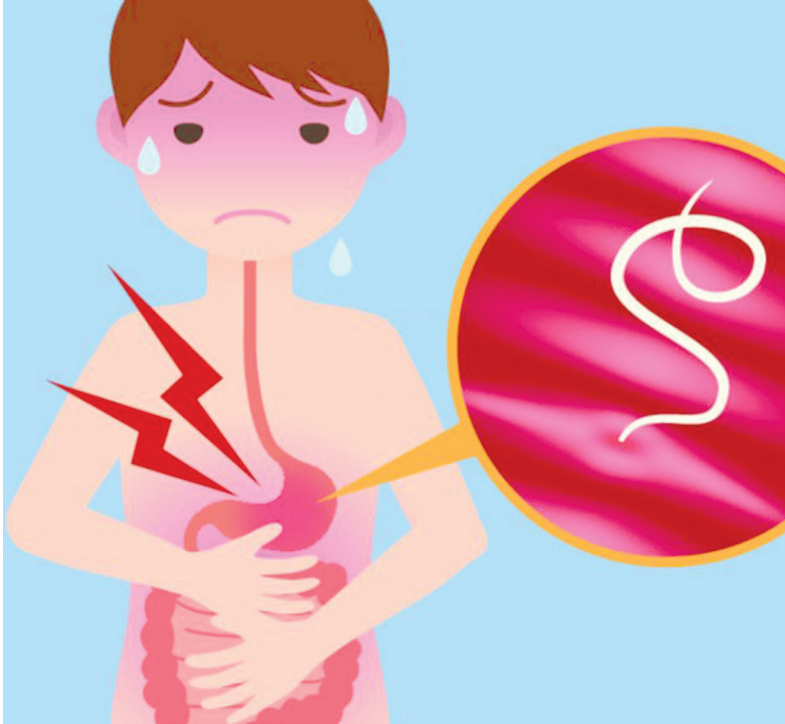
Шығанақ Берсиев атындағы аудандық өнер және өлке тарихы музейі саяси қуғын-сүргін құрбандары туралы ізденіс жұмысын Ойыл ауылдық округіне қарасты

Талтоғай елдімекеніне арнады. XIX ғасырда белгілі бай болған Естек-Кете Күмісбайдың ұрпақтары Дәукен мен Мұқаш тұрған ата қонысының орны анықталды.

Қуған-сүргінге ұшырағанға дейін осы жерде болыстық қызмет атқарған. Ата қоныстың орны төртбұрышты, ұзындығы 150-200 метр шама-

сында, ені 100 метр шамасында салынған. Үйге сазбалшықпен бірге шымды пайдаланған. Қабырға қалыңдығы біржарым тас көлемінде. Жалпы салынған үй құрылысы контор іспеттес, айналасы ұзын сарай құрылыстарымен қоршалған. Оңтүстік бағыты қызыл ағаштармен қоршалып, ағаш діңінің қалыңдығы үш адамның құшағын алады. Қазіргі таңда бұл жерде жақын орналасқан үйлер салынбаған, ертедегі Кете руының Айдар, Сәдір, Шақа руларының қоныстанған үйлерінің орын-дары бар. Бұл өңірге Әжібай би үш Естекті қабылдаған соң берілген елдімекен. Байырғы Айдар кетенің жері. Бүгінгі таңда қуғын-сүргінге ұшыраған Күмісбайдың ұрпағы Дәукен-Мұқаштың үйлері деп аталады. Байларды көмпеске-леу кезінде осы аймақта алтын тығылған деген аңыз әңгімелер де бар. Міне осындай жұмбақ болып қалған қоныс әлі сақталуда.

ІШЕК ҚҰРТТАР ОБАНЫ БҮРГЕ ТАСИДЫ

Ішек құрт ауруы — паразитарлық ауруға жатады. Ең көп таралғаны — аскаридалар және острицалар (энтеробиоз). Ағзаға түскен құрттар сол ағзадағы ақуыз, микроэлементтер мен дәрумендер арқылы қоректенеді. Әсіресе олар сәби ағзасына тез еніп, орналасып алады. Бұл адам денсаулығына, әсіресе бала ағзасына кері әсерін тигізеді. Ішек-құрт аурулары әсіресе өсіп келе жатқан бала ағзасында психикалық және

физикалық бұзылуға әкеледі. Бойдың өсуі төмендейді, есте сақтау қабілетін төмендетеді. Ішек құртын жұқтыру өте оңай. Олардың жұмыртқасы барлық жерде болады. Тіпті таза үй ішінің өзінде кез-келген заттың беткі бөлігі бала үшін қауіпті. Алайда паразиттерді үй ішінен гөрі серуенде жүргенде, дүкенге барғанда, балабақшадан жиі жұқтырады. Көбінесе балаларда тексеру барысында жыланқұрт немесе

Ойыл аудандық санитариялық-эпидемиологиялық бақылау басқармасы

үшкір құрт түрлері анықталады. **Ішек құрт ауруының басты белгілері:**

- Баланың асқа тәбеті болмайды. Бала үнемі құйрықтың төмен тартып ауырғанынан, қышытынынан мазасызданады.
- Көзінің асты қарайып, әлсіздік пайда болады. Ішек құрттар баланың орталық жүйке жүйесіне кері әсер тигізетіндіктен, үнемі мазасызданып, түнгі ұйқысы тынышсызданады.
- Балаға суық тимесе де, түнімен жөтеліп шығады.

Сол себепті балада мазасыздық, ұйқысыздық оқу қабілеті төмендегені байқалса, міндетті түрде дәрігерге қаралып, нәжісті құрт жұмыртқаларына тексеріліп, ем дәрігердің бақылауымен жүргізілуі керек.

Аурудың алдын-алу шаралары:

- қолды жиі сабынмен тазалап жуу
- қайнатылмаған су ішпеу
- жеміс-жидектерді мұқият жуу, ыстық сумен шаю.

Ішек-құрт ауруы әсіресе балаларда мектепке дейінгі мекемелерде бастауыш сынып балаларында жиі кездеседі. Көбінесе топырақта ішек құрт жұмыртқалары ұзақ уақыт өмір сүреді. Сол себепті жылғына екі рет алдын-алу мақсатымен ем жүргізіп тұру қажет.

АДАМ БАЛАСЫНЫҢ ТАРИХЫНДА АСА ҚАУІПТІ ЖҰҚПАЛЫ АУРУЛАР ЖИІ КЕЗДЕСТІ. ӨТКЕН ҒАСЫРЛАРДЫ ОБА, ШЕШЕК, ТЫРЫСҚАҚ СИЯКТЫ АУРУЛАРДАН ДҮНИЕ ЖҮЗІНДЕ МИЛЛИОНДАҒАН АДАМ ҚАЗА БОЛҒАН. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫ ҮШІН ДЕ АСА ҚАУІПТІ ЖҰҚПАЛЫ АУРУЛАРДЫҢ ЗАРДАБЫ АШАРШЫЛЫҚ, СОҒЫС, ҚУҒЫН-СҮРГІН СИЯКТЫ ҚИЫНДЫҚТАРДАН КЕМ БОЛҒАН ЖОҚ. ХАЛЫҚТЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ӨСУІНЕ ОЛ ДА ЗИЯНЫН ТИГІЗДІ. СОНДАЙ ЖҰҚПАЛЫ АУРУЛАРДЫҢ БІРІ - ОБА.

Табиғатта Оба (Чума), Туляремия ауруларының сақтаушылары - кеміргіштер, ал оларды таратушылары бүргелер отряды. Адам бүргесінің және тышқандардың (саршунақ) бүргесінің эпизоотологиялық және эпидемиологиялық маңызы зор. Олар обаның қоздырғышын тасымалдаушы және өздерінде сақтаушы. Бүргені шаққан жері қышыған кезде обаның қоздырғышы теріге еніп, адамды зақымдайды. Оба қоздырғышының көзі - тышқандар, егеуқұйрықтар, қояндар т.б. Бүргелер оба ауруларын жұқтырушысы және тасымалдаушысы

болып саналады. Бүргелердің бәрі кансорғыш паразиттер. Бүргенін түсі ақшыл сары, қарақоңыр түсті. Еркегі ұрғашысынан кіші. Бүргелер - жылықанды паразит. Бүргелер адамнан итке ауысады. Өз иесі жоқ жерде, аңдар інінде өмір сүреді. Әсіресе кеміргіштерде, бос қалған үй қуыстарында, мал қораларда. Бүргелер жұмыртқаларын қоқыстарға еркін салады. Жұмыртқалардан құрт төріздес личинка шығады, олардың аяғы болмайды, денесі түкті болады. Бүргенің барлық тіршілік уақыты 1730 күнді құрайды. Адам бүргесі

18 ай, ал тышқан бүргелері одан көп аш бола алады. Бүргелер түнде бір-бірінен екіншісіне көшіп жүреді. Бүрге кеміргіштер арасында сарышұнақ, қосаяқ, егеуқұйрықтар обаны таратуда ерекше рөл атқарады. Бүрге обамен ауырған кеміргіштерді шаққан кезде қандағы оба таяқшасын бірге жұтады. Сосын денесінде оба таяқшаларын өсіп-өніп көбейтеді де, бүрге басқаны шаққанда оба қоздырғышын жануарларға (түйеге) және адамға жұқтырады. Обаның таратушысы - егеуқұйрық бүргесі және сарышұнақ бүргесі, қосаяқ бүргесі олар шөл, шөлейтті аймақтарда кең таралған. Бұлардың тіршілік ұзақтығы 396 күн. Соңғы жылдары обаның табиғи ошақтарында өндіріс және ауылшаруашылығын игеру жұмыстары кеңінен жүргізілуде. Сол себептен адамдар оба ауруы қоздырғышын сақтаушылары мен тасымалдаушыларымен жана-суға мәжбүр болуда. Осындай жағдай, аурудың табиғи ошағында індеттің таралып кету қаупін тудырады.

О.ЖАЙЛЫБАЕВ,

Ойыл обаға қарсы күрес бөлімшесінің зоологы.

